'Çocuklara yazıyorum ama büyükleri de düşünüyorum'

Kitapları üst üste baskı yapan, çocukların en sevdikleri yazarlar arasında yer alan Zeynep Cemali'yle yakınlarda yayınlanan son kitabı 'Öykü Öykü Gezen Kedi' ve çocuklar için yazmak üzerine konuştuk.

DİLEK TURALI

Zeynep Cemali'nin sımsıcak öykülerinde, çocuklarımızın evde, okulda, oturdukları sokakta ya da arkadaşları arasında, karşı karşıya kaldıkları irili ufaklı sorunları, geçirdikleri değişimleri, bilinçli ya da bilinçsiz arayışlarını gerçekçi bir açıdan, ustalıkla kaleme alıyor. Ülkemizde, çağdaş çocuk edebiyatına *'Patenli Kız', 'Gül Sokağı'nın Dikenleri'* ve *'Çılgın Babam'* gibi birbirinden değerli romanlar ve öykü kitapları kazandıran yazar, kitaplarıyla çocukların okuma alışkanlığı kazanmalarına önemli katkıda bulunuyor.

İlk kitabınız sekiz yıl önce yayımlandı. Aradan geçen zamanda yazdığınız altı kitapla çok sayıda çocuğun kitap okuma keyfi kazanmasına katkıda bulundunuz. Son kitabınız 'Öykü Öykü Gezen Kedi' de okurlarınız için gerçek bir tatil armağanı oldu. Anlatır mısınız?

*'Öykü Öykü Gezen Kedi'*deki sekiz öykü aynı semtte geçiyor. Hepsinde de esas karakter Siyami. Aileler birbirlerini tanımıyor; aynı apartmanda yaşayan ve birbirlerini tanımayan komşular gibi... Bu aileleri, gerçek kişilere uygun biçimde kurguladım, onlar için düzenler kurdum.

Birinci öyküde tanıdığımız Siyam kedisi Bay Siyami, diğer öykülerin kahramanlarının yaşamında da dolaşıyor. Öykülerden birinde kahraman, Siyami Bey yüzünden bisiklet kazası yaparken, başka bir öyküde Siyami Bey'i balık kovasını deviren hırsız olarak görüyoruz. Öyküleri, bir kedi figürüyle birleştirme fikri nereden aklınıza geldi?

Siyami, çok sevdiğim bir dostumun üçüncü oğludur. Hasbelkader evlerine girdi ve onu mahallede tanımayan kalmadı. Belli ki önce bir ev kedisi olarak alınmış, ama sonradan sokakta kalmış. Son derece yırtıcı, canavar bir şeydi. Ama gerek kendi ailesine olan bağlılığı, gerekse edindiği eşlere ve çocuklara olan bağlılığı beni şaşırttı. Siyami bir gözlemci, bir yerde de benim imzam gibi. Yani, öyküleri birbirine bağlayan bir *Zeynep Cemali* o.

Kitaplarınızda insanlar arasındaki dayanışma ön plana çıkıyor. Dayanışmayla her sorunun üstesinden gelineceğine ilişkin güçlü bir inancınız var. Günümüzün koşturmacalı dünyasında tüm aileye soluklanacak bir yer mi açıyorsunuz?

O ailelerin bu dünya düzeninde var olabilmesi, hepimizin bu evrensellik içinde ulusal kimliğimizle var olabilmemiz için, o dayanışmanın farz olduğuna inanıyorum. Bunu da çocuklara böyle anlatabilirim. İsterlerse, büyükler de algılayabilirler. Burada tüm okurlardan bahsediyorum. Çünkü, çocuklara yönelik yazıyorum, ama büyükleri de düşünüyorum. Çocuklar zaten okuyor. Büyükler de okuyunca, kendileri için çok şey bulacaklardır sanıyorum.

Romanlarınızı, içlerine ustalıkla yerleştirdiğiniz bağımsız öykülerle kurgulayarak boyutlandırmayı başarıyorsunuz. Öykü sizin için vazgeçilmez bir tür mü?

Bazen, çocuklar için roman okumak güç olabiliyor. Çocuk bir yere kadar okuyor, ama ondan sonra sıkılabiliyor. 'Ballı Çörek Kafeteryası' ve 'Patenli Kız' romanlarındaki gibi araya küçük öyküler sıkıştırdığımda daha kolay okuyorlar. Sanırım, *Zeynep Cemali*'nin özelliği haline geldi romanların içinde öykülerin olması. Benim farklılığım, imzam da bu. 1999'dan bu yana yazıyorum, yani daha yeniyim. Edebiyat öylesine derin ki, ne kadar dalarsan dal, ne kadar açılırsan açıl, sonu yok. Bu nedenle ben daha "oldum" diyemem.

Nasıl çalışıyorsunuz? Bir kitabı hem yazma sürecinizde hem de editörünüze teslim ettikten sonra neler oluyor?

Kitap yazmak ve yayımlamak iki farklı çalışma ve disiplin. Matbaasından resimlenmesine, okurla buluşmasına kadar yayıncılık bir ekip işi. Ama bunun ötesinde editörlük, yazarın anneliğini üstlenmek gibi bir şey. Nasıl çocuğunuzu, o ne kadar iyi olursa olsun, en iyi şekilde yetiştirmek için çalışırsınız; editörün de, yazarı en iyi şekilde yazmış olsa bile, onu yönlendirmesi gerekir. Yerine göre yazarın fazla çıkışlarını azaltmalı, sevincini durdurmalı, üzüntüsünü gidermelidir. Her yazar için editörün şart olduğunu düşünüyorum. Çünkü ne kadar doğru, ne kadar güzel, ne kadar iyi yazarsanız yazın; insanın kendi hatalarını görmesi çok zor. Kaldı ki, çocuklara gidecek bir kitap üzerinde editörlük çalışması mutlak zorunluluk. Nasıl editörüm benim anneliğimi üstleniyorsa, ben de aynı bir çocuk gibi anneme güvenmeliyim. Yoksa kitabımı o editöre vermem. Bu hem bir güven ilişkisi hem de aile, anne-çocuk sıcaklığı.

Sizce ülkemizde de gelişen, büyüyen bir çocuk edebiyatından söz etmek mümkün müdür artık?

Çocuk edebiyatı daha ayrı bir özen ve özveri gerektirdiği için büyük yayınevlerinin arasında bir kanal olmamalı. Tamamen farklı, kendine özgü, sırf bu işi yapan bir yayınevinin işi olmalı. Bu konuda geri kaldığımızı düşünüyorum. Çocuk nasıl aile içinde hep küçümsenmişse, "o daha küçük" denmişse, edebiyatımızda da biraz küçümsenmiş.

Kitaplarınızı çocuklar kadar yetişkinler de zevkle okuyor. Son yıllarda yetişkin edebiyatıyla çocuk edebiyatını ayıran kalın çizgilerden söz etmenin doğru olmadığı, hatta çocuk kitaplarının yetişkin kitaplarına göre daha ağır ve zahmetli bir yazma ve yayımlanma sürecinden geçmesi gerektiği konuşuluyor. Siz nasıl yorumluyorsunuz bu görüşü?

Bu, keskin bıçağın üstünde yürümeye benziyor. Kitabını her yaştan okur okuyacak; ama algılamasını, anlamasını beklediklerin çocuklar olacaksa, birazcık bile kaydığında, o bıçak keser. Ve kestiği, yetişkin değildir. Bir fidanı kökünden koparır, atar. Çocuğun belleğine öyle bir girer ki, silemezsin.

İlk kitabınız 'Ben, Çınar Ağacı ve Pufböreği'nden yedinci kitabınıza dek geçen yıllarda yazarlığınızda neler değişti, gelişti? Eskiyle kıyaslayınca, şimdi yazarak yaşayan bir insan olarak kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Daha programlı, daha dikkatli oldum ve çok daha iyi bir okur oldum. Okuduğum kitapları eleştiren gözlerle okumaya başladım. Bu kişisel gelişmem. Yazarlığımda da daha programlı çalışmaya özen göstermeye başladım. Bu benim işim ve ben bunu yapmak zorundayım, bunu anladım. Kendime takvim belirlemeye başladım. Yazmak başta bir hobiyken, sonra bir işe ve bir sorumluluğa dönüştü, sürekli kendimi aşmaya çalışıyorum ve çalışacağım da. Yansımalarını bundan sonraki kitaplarda göreceğiz herhalde.

Zeynep Cemali'nin kitapları

ÖYKÜLER
Ben, Çınar Ağacı ve Pufböreği
(1. baskı: 1999, 7. baskı: 2006)
Gül Sokağı'nın Dikenleri
(1. baskı: 2000, 6. baskı: 2007)
Çılgın Babam
(1. baskı: 2004, 6. baskı: 2007)
Öykü Öykü Gezen Kedi
(Mayıs 2007)
ROMANLAR
Güzelce'de Bir Kaçak, Memo
(1. baskı: 2001, 3. baskı: 2006)
Patenli Kız
(1. baskı: 2003, 8. baskı: 2007)
Ballı Çörek Kafeteryası
(1. baskı: 2005, 4. baskı: 2007)

Özellikle 'Çılgın Babam' kitabınızda anlattığınız öykülerden dinlediğimiz çok eğlenceli bir çocukluk yaşamışsınız. Bugün hele büyük kentlerin karmaşasında büyümeye çalışan çocuklarımız pek çok konuda ne yazık ki sizin kadar şanslı değiller... Onlar için neler düşünüyorsunuz?

Çok yalnızlar. Anneleriyle babalarıyla paylaştıkları çok az şey var. Zaman yok. O zaman da, doğal olarak anneannelere, babaannelere, dedelere görev düşüyor. Koşullar bunu gerektiriyor. Çünkü anne de çalışmak zorunda. İş yaşamı artık çok zorlaştı. Benim babam beni çanta gibi yanına alıp her yere götürebiliyordu. İşi serbestti. Bugün bir baba ya da anne, gittiği her yere çocuğunu götüremez. Kendi özel işyeri olsa dahi, bunu ne kadar yapabilir ki... Galiba yine biraz büyüklerden yardım bekleyeceğiz. Annenin ve babanın, her koşulda, çocuğunun bir birey olduğunu kabul etmesi gerekiyor. "O, çocuk" değil, "o, insan". Her şeyden önce insan.

Annenin ve babanın, her durumda ve her koşulda, çocuğunun kendisinden ayrı bir birey olduğunu kabul etmesi gerekiyor öncelikle. Çünkü o, 'çocuk' değil, 'insan'; her şeyden önce 'insan'.

Oysa siz, hem geçmişte olağanüstü renkli bir çocukluk yaşadınız, hem de bugün çocuklara sunulan bütün iletişim teknolojilerini kullanarak yaşayan, üreten bir yetişkin olabildiniz. Kitaplarınızda başarıyla işlediğiniz alt temalardan biri olan nesiller arası iletişime bu denli önem vermenizin nedeni bu değişimi yaşayabilmiş olmanız mı acaba?

Ben o değişimi yaşamaya çalışıyorum. Henüz aşmış değilim. Ama kabuğuma çekilmiyorum, çocuklarla daha çok vakit geçiriyorum. Komşulara gidip çay kahve içeyim ya da yaşıtlarımla oturayım lak lak edeyim, bunlar bana bir tat vermiyor. Galiba bu kişisel yapıdan da kaynaklanıyor.

Kitaplarınızı okuyan çocuklarla özellikle ilköğretim okullarında buluştuğunuzu, söyleşi ve imza günü etkinlikleri yaptığınızı biliyoruz. Okurlarıyla sık sık buluşabilen bir yazar olmanızın edebiyat verimine nasıl bir etkisi var?

Mesela bilgisayarın başında esir olan bir çocuğu, ben okurlarıma bakarak görüyorum. Ya da onların bana illa "chat yapalım" diye tutturmasından anlıyorum. Bu, benim hayatta yapmadığım bir şey. Ben daha hiç "messenger"a da girmedim. Ama çocuk için arkadaşlık, aynı zamanda "messenger" demek. Ben bunları, onlardan öğreniyorum. Okurlarım yetiştiriyor beni. Teknoloji, bugünün çocuğu nasıl düşünür, nasıl hareket eder gibi birçok konuyu onların sözlerinden, davranışlarından ve isteklerinden çıkarıyorum. Söyleşilerin böyle bir yararı oluyor. Yoksa sadece kitaplarımdan bahsetmek değil konu. Zaten benim kitapla işim, onu yazdıktan sonra bitiyor. 'Öykü Öykü Gezen Kedi'yi de editörüm Mine Soysal'a teslim ettikten sonra, kitapla ilişkim bitti. Şimdi bana kitaptan çıkarıp bir şey sorulsa ben "Neredeydi?" diye düşünürüm. Diğer kitaplarım için de böyle. Onların üzerinde düşünmüyorum artık. İleriyi görmem, bunun için de çocuklarla birlikte olmam gerekiyor. Çünkü her yıl, söyleşiye gelen çocuklar farklı. En azından, hiçbir şey değişmese bile, oynadıkları oyunlar değişmiş oluyor. Onun oynadığı oyunu da bir biçimde kullanıyorsun öykünde.

Çocuklar için üreten, onlarla sık sık bir araya gelen bir yazar olarak bugünün anne babalarına ne gibi önerileriniz olur? Çocuklarıyla nasıl zaman geçirmeliler; okumayı ve edebiyatı nasıl paylaşmalılar?

Anne babaya önerim, illa çok okusun diye direteceklerine, çocuklarının seçtiği bir ya da iki kitabı düşünerek birlikte okumaları. Hangi kitap olursa olsun. "Bu kitap, bu çocuğun yaşına uygun değil" demeden, eğer çocuk onu seçmişse okusunlar. Bence, bunun bir sakıncası yok. Çünkü çocuğun takıldığı, anlamadığı ya da hayal gücünün zorlanacağı yerde anne baba, "Bak, sen bunu henüz yaşamadın. Ama bir iki yıl sonra yaşayacaksın. Kendine biraz zaman tanı," diyebilir. Çocuğuyla birlikte okuyup, birlikte hissederse; onun duygularını, bedensel gelişimini, düş dünyasını bilirse, ona yardımcı olabilir. Ama yasaklarsa, çocuk bir şekilde onu bulur ve okur. Tek başına yasak, hiçbir zaman çözüm değil. "Çocuğum okumuyor!" diye şikâyet edenler, "Benim çocuğum yalnızca mizah dergileri okuyor," diyenler var. Bırak okusun! Mizah dergisi okusun, neyi severse onu okusun.

Ama bugün birçok ailede çocukların kitap okumaması büyük sorun. Büyükler kendileri okumasalar bile çocuklarından mutlaka kitap okumasını bekliyorlar. Çocuklar, ailelerinin bu konuda uyguladığı baskıdan yakınıyor mu? Onlarla söyleşilerinizde edindiğiniz izlenim ne?

Çok güzel bir ileti geldi bana. "Zeynep Hanım, sizin kitaplarınızı beğenmiyorum. Son derece sıkıcılar, çünkü ders olarak okutuyorlar." İşte bitti! Ben de cevap verdim: "Ödevdir; ne yazık ki, yapmak zorundasın. Sen ödevini yap, kitabı kenara at. Yaz tatilinde bir göz gezdir, belki keyif alırsın," dedim. Zorlamayla yapınca, çocuk okumaktan zevk almaz. Hiçbirimiz zorla yaptığımız bir şeyden zevk almayız. Ama ödevdir yapılacaktır. O çocuğun iletisi içimdedir hep, unutamam onu.

Yedinci kitabınızın ardından kim bilir aklınızdan hangi projeler vardır... Bundan sonra neler olacak, bizimle paylaşır mısınız?

Ne çocukların sorunu bitiyor, ne anne babaların. Dünyanın sorunu zaten bitmiyor... Bitmek bir yana, her geçen gün yoğunlaşıyor. Çok iş var yapacak. Şurada duran bardaktaki limonataya bakıp, öykü yazmak var. Oradan öykü çıkmaz mı? Çıkar. O zaman öyküler devam edecek. Bu konuda da bana çok ileti geliyor. Bana bakıp yazar olmaya özenen o kadar çok okurum çıkıyor ki, bu çok hoş bir şey. Yazar olurlar, olmazlar, önemli değil. Yaşamının bir döneminde şair olmayan çocuk var mıdır? "Bir şeyler yapabilirim," hissidir hoş olan.

Öykü Öykü Gezen Kedi
Zeynep Cemali
Günışığı Kitaplığı
126 sayfa